

ГРАМАТИЧНИ И ФУНКЦИОНАЛНО-
СЕМАНТИЧНИ ЕКВИВАЛЕНТИ
НА БЪЛГАРСКИТЕ ГЛАГОЛНИ ВИДОВЕ
В НОВОГРЪЦКИЯ ЕЗИК

Десислава Димитрова
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

GRAMMATICAL AND FUNCTIONAL-SEMANTIC
EQUIVALENTS OF THE BULGARIAN VERBAL
ASPECTS IN MODERN GREEK

Desislava Dimitrova
Plovdiv University “Paisii Hilendarski”

The object of the present comparative research are the grammatical and functional-semantic equivalents of the Bulgarian verbal aspects in Modern Greek. The goal of the study is to identify the acts of inter-language symmetry and asymmetry in the aspectual systems.

A significant difference between both languages is the aspect formation. In Greek (but not in Bulgarian) the grammemes *complete* and *incomplete aspect* are formed respectively from two stems (the aorist stem¹ and the present stem).

On the other hand, in Bulgarian and Greek the aspectual meanings are expressed both by nuclear modifiers and by the interaction of the grammemes with some peripheral means. There are many similarities in the peripheral aspectual expression of the compared languages.

Keywords: aspect of the verb, aspectuality, functional-semantic analogues, complete aspect, incomplete aspect

Настоящото контрастивно изследване има за цел да представи някои прояви на междуезикова симетрия и асиметрия по отношение на аспектуалното изразяване в българския и новогръцкия език.

Ядро на функционално-семантичната категория² аспектуалност (от лат. *aspektum* – вид) е категорията *вид на глагола*. В славянската (и в частност в българската) граматична литература не-

¹ Perfective verbs are formed from imperfective verbs (+/-σ sigma morpheme).

² По-нататък ФСК.

еднократно е посочвано, че глаголният вид е характерно явление за славянските езици. Гръцките корелации от типа *γράφω: γράφω* (*пиша: напиша*), *πεθάνω: πεθαίνω* (*умра: умирам*) и др. обаче се явяват специфични аспектуални опозиции, открояващи се на фона на славянската видова хегемония. За разлика от българския глаголен вид, за чието детайлно проучване от Възраждането до наши дни имат принос редица българисти и слависти аспектолози (Й. Груев, Ив. Момчилов, Г. Миркович, Н. Костов, Ю. С. Маслов, В. Станков, Св. Иванчев, Ив. Куцаров, В. Маровска, Кр. Чакърова и др.), задълбочени изследвания за гръцките свършени и несвършени глаголи почти не се откриват. Наличието на аспектуални грамеми в новогръцкия език, от друга страна, не се отрича от изследователите, но се подчертава липсата на системност при функционирането им в речта. Ст. Пороманска например посочва, че „не се разграничава ясно категорията вид на глагола, поради което в български език преводът по отношение на глаголния вид **зависи от контекста**“ (Пороманска/Poromanska 2002: 233).³

Аспектуалните проучвания в новогръцкия език придобиват по-широка популярност едва в най-ново време. Заслужено внимание на вида обръщат Хр. Клерис и Г. Бабиньотис (2015), Хр. Влахос (2015). Възгледите на посочените автори, съпоставени със съвременните теории за вида в българистиката, в най-общи линии представят особеностите на гръцката видова система.

Както е известно, за да съществува дадена категория (било то морфологична или лексикално-граматична) в конкретен език, е необходимо да са налични минимум две грамеми (или редове думи), които да се противопоставят помежду си в нейните граници. Броят на членовете в рамките на категорията *вид на глагола* е

³ Нужно е да се обърне внимание, че твърдението на Ст. Пороманска е пряко свързано с превода на гръцките минало неопределено време (сегашно резултативно време) и бъдеще предварително време (бъдеще резултативно време). Ролята на контекста при езиковия пренос в тези случаи е от съществено значение, тъй като сравняваните езици проявяват асиметрия по отношение на образуването на посочените две времена. В новогръцкия език резултативни времена могат да образуват единствено глаголи с аористна основа, т.е. свършените по вид глаголи. В българския език и свършените, и несвършените глаголи, и итеративите свободно влизат в състава на аналитично образуваните резултативни времена (срв.: *писал е, преписал е, преписвал е*).

варираше в българските възрожденски граматики. Ив. Момчилов е първият автор, който отбелязва два вида – свършен и несвършен. Нов момент за аспектологията е теорията на видния славист и българист Св. Иванчев. Той приема, че несвършените глаголи от типа *преписвам* (НС2), които влизат в опозиция със СВ – *пишиша*, имат и контекстов омонимен вариант (*преписвам* (НС1) в неактуален план). Следователно опозициите са две – СВ : НС2 и СВ : НС1 (вж. Иванчев/Ivanchev 1971). Постановката му е доразвита по-късно от Ив. Куцаров, който открива морфологичното криптотипно ядро на вида⁴, функциониращо в рамките на СВ (вж. Куцаров/Kutsarov 2007: 551). (това е втората опозиция у Св. Иванчев СВ : НС1 (*пишиша* : *преписвам*⁵)). И двамата учени не отреждат място във видовата система на простите несвършени глаголи от типа *пишиша*. В по-ново време В. Маровска твърди, че *видът на глагола* е триграмемна категория (*пишиша* : *препишиша* : *преписвам*) и формално-семантичните опозиции, на които се разпада, са две, защото словообразователната разлика между първичните (*пишиша*) и вторичните несвършени глаголи (*преписвам*) е доста съществена и това налага тяхното диференциране (вж. Маровска/Marovska 2005: 107).

Кр. Чакърова също смята, че категорията е тричленна. За същински глаголни видове (в рамките на категорията вид) обаче авторката приема само двете грамеми – НСВ и СВ (*пишиша* : *препишиша*), които се противопоставят както граматически, така и лексикално-граматически. „В граматически смисъл (и формално, и семантически) – твърди аспектоложката – той (итеративът *преписвам* – Д. Д.) е маркиран не по „видовост“, а по кратност (изразява идеята за повторение на дадено комплексно действие без указание за времеви или пространствен предел)“ (Чакърова/Chakarova 2003: 175). Относно противопоставянето на итеративите със СВ и с НСВ Кр. Чакърова твърди, че граматическите итеративи „влизат в пряко морфологическо противопоставяне единствено със СВ“, като се противопоставят по *итеративност* : *неитеративност*. Противопоставянето на итеративите с НСВ авторката счита за непряко, като съществена причина затова спо-

⁴ Повече за скрития характер на опозицията вж. Чакърова/Chakarova 1998: 171 – 183.

⁵ В неактуален план.

ред нея е голямата лексикална разлика между двете глаголни лексеми. Причините от граматическа гледна точка също са съществени: „[...] итеративът е маркиран член на МК (повторяемост), в която НСВ изобщо не участва, докато, от друга страна, той е семантически и функционално „двойно маркиран“ (бидейки биаспективен) в структурата на ЛГК (вид), в която НСВ е немаркиран член“ (Чакърова/Chakarova 2003: 178).

Във формално отношение на българската видова триада⁶ (несвършен вид : свършен вид : итератив) гръцкият език отговаря с два глаголни вида – свършен и несвършен. Характерна особеност на гръцките несвършени глаголи е, че някои по семантика са еквиваленти на българския НСВ (*чета* (διαβάζω) – *Искам да чета* (Θέλω να διαβάζω), а други – на итератива (*купувам* (αγοράζω) – *Купувам плодове* (Αγοράζω φρούτα).

1) Аналози на лексикално-граматичната опозиция **НСВ : СВ** в гръцкия език:

<i>чета</i> : прочета	<i>διαβάζω</i> : <i>διαβάσω</i>
<i>работя</i> : изработя	<i>δουλεύω</i> : <i>δουλέψω</i>
<i>пиша</i> : напиша	<i>γράφω</i> : <i>γράψω</i>

2) Аналози на опозицията **СВ : итератив** в гръцкия език:

<i>отворя</i> : отварям	<i>ανοίξω</i> : <i>ανοίγω</i>
<i>избера</i> : избирам	<i>διαλέξω</i> : <i>διαλέγω</i>
<i>купя</i> : купувам	<i>αγοράσω</i> : <i>αγοράζω</i>

Гръцките аналози на българските итеративи не са маркирани със специфични морфеми, както е в българския език⁷. Всички несвършени глаголи в новогръцкия език (в това число и еквивалентите на българските итеративи) се образуват от сегашната основа⁸ (ενεστωτικό θέμα) на глаголите, а всички свършени глаголи – от аористната основа (αοριστικό θέμα). Междуетзиковата диференциация има и по отношение на образуването на перфективи-те⁹. Голяма част от българските свършени глаголи са резултат на

⁶ Терминът е на Кр. Чакърова.

⁷ Срв. бълг. -а-, -'а-, -ва-, -ава-, -'ава-, -ува-, напр. отвар-'А-м, показ-ВА-м и др.

⁸ Глаголните основи в гръцкия език са свършена и несвършена (сегашна в гръцки език), но няма пълно съвпадение между двата езика (вж. Ангелиеви/Angelievi 2004: 93).

⁹ Свършените глаголи.

префиксация на простите несвършени (*чета – про-чета*), други се перфективират посредством суфикс *-н-* (*седя : сед-н-а*), а трети са образувани със суфиксите *-аса-*, *-‘аса-*, *-еса-*, *-иса-*, *-оса-*, *-дуса-* (*боя-дуса-м*). Гръцките лингвисти Г. Бабиньотис и Хр. Клерис посочват, че аористната основа се образува главно по два начина – сигматично (със сигма σ и двойните съгласни кси ξ или пси ψ) или асигматично (без сигма σ) (вж. Μπαμπινιώτης, Κλαίρης/Бабиньотис, Клерис 2015: 190). Съпоставката на образуването на перфективите има следния вид: *про-чета – διαβά-σ-ω*; *сед-н-а – κάτ-σ-ω*; *боя-дусам-м – βά-ψ-ω*. На българските прости свършени глаголи¹⁰ от типа *чуя*, *дам*, *купя* гръцките аналози отново са маркирани от аористната основа (*чуя – ακού-σ-ω*; *дам – δώ-σ-ω*; *купя – αγορά-σ-ω*).

Както в български, така и в гръцки, една малка група вербални форми, означаващи състояние (*κατάσταση*) – *έχω*, *είμαι*, *ανήκω* (*имам*, *съм*, *принадлежа*), нямат свършен корелат. Глаголи само с основа за несвършен вид в новогръцкия са и *οφείλω* (*дължа – обществен и роднински дълг*), *χρωσταω* (*дължа – материален дълг*), *πρέπει* (*трябва*), *зная* (*ξέρω*).

На българските видови опозиции *видя*: *виждам*, *кажа*: *казвам* аналозите в гръцки са с различни основи – *δω* : *βλέπω*, *πω* : *λέγω*.

И в двата езика са налични т. нар. двувидови глаголи от чужд произход от типа *паркирам* (*παρκάρω*), *сервирам* (*σερβίρω*), които се реализират в зависимост от контекста и като несвършени, и като свършени. Ако можем да посочим някаква междуезикова отлика по отношение на този тип глаголи, тя се състои в това, че в новогръцкия език във формите на аорист те сменят сегашната си основа с аористна (*παρκάρι-σ-α – паркирах*, *σερβίρι-σ-α – сервирах*). Този факт не е изненадващ, тъй като гръцкият аорист се образува единствено от свършените глаголи, които, от друга страна, винаги са маркирани от аористната основа. Може би най-съществено се оказва обстоятелството, че еквивалентите на българския итератив не са маркирани със специфична повторителна морфема, а също като простите несвършени глаголи се образуват

¹⁰ В езиковедската литература ги наричат и първични свършени глаголи.

от сегашната основа. Не е без значение и фактът, че свършен вид в новогръцкия език не може да се образува посредством префиксация, без да се смени сегашната основа с аористна.

Определянето на статута на видообразуващите морфемии се оказва в известен смисъл проблем за лингвистите. Изследователите не могат да решат единодушно дали морфемите са деривационни, или са релационни. Налице е характерното „регресивно изместване на границата между лексикални и граматични морфемии в глаголната словоформа“ (Куцаров/Kutsarov 2007: 19), за което Ив. Куцаров споменава в най-новата си граматика. В българския език префиксите и суфиксите, с които се образуват свършените глаголи, се осмислят като деривационни морфемии, тъй като (заедно с корена) са част от лексикалната основа. В новогръцкия език, от друга страна, морфемите, с които се образуват свършените глаголи, не могат категорично да се отнесат нито към граматичните, нито към словообразователните. Като част от лексикалната основа тези морфемии би следвало да са деривационни, но тъй като са и формален маркер на гръцкия аорист (т.е. в зависимост от употребата могат да са и релационни морфемии), налице е езиковият процес, който Ив. Куцаров коментира. Същото може да се каже и за несвършените глаголи, на които сегашната основа е граматичен маркер на имперфекта. Регресивно изместване на границата между лексикални и граматични морфемии се наблюдава и при итеративите в българския език. *Срв.: про-да-ВА* – морфемата *-ва* е итеративен маркер (релационна морфема), но тя включва в състава си и тематичната гласна *-а*. Според Кр. Чакърлова за разрешаване на този словообразователен казус е необходимо да се прецизира терминът, „с който ще бъде назовавана морфемата *-ва* (и нейните аломорфи) в състава на итеративните глаголи“ (Чакърлова/Chakarova 2019: 43). Терминът *суфиксoid*, с който изследователката предлага да се именува итеративната морфема, се оказва много сполучлив, тъй като с него се обозначава двояката функция на синкретичната морфема, която маркира граматичното значение *итеративност*, от една страна, а от друга – подобно на суфиксите участва в деривационния процес (без обаче да „променя лексикалното значение на изходните глаголи“ (Чакърлова/Chakarova 2019: 44). Квалифицирането на видообразу-

ващите морфеме несъмнено е важен фактор за определяне характера на категорията *вид на глагола*.

Макар през годините да са съществували полемики относно нейната същност, днес почти всички изследователи приемат, че категорията е **лексикално-граматична**, т.е. налично е противопоставяне на различни думи, а не на форми на една и съща дума.

Уточняването на функцията на гръцките видообразуващи морфеме също дава отговор на въпроса каква е същността на категорията. Гръцките лингвисти, чиито концепции се разглеждат в настоящата разработка, очевидно смятат тематичните гласни на аористната и сегашната основа за релационни морфеме. В граматиката си „*Συνοπτική γραμματικής της Νέας Ελληνικής*“ (2015) Г. Бабиньотис и Хр. Клерис посочват, че граматическите категории – време и вид на глагола, изразяват значенията си морфологично чрез формата на глагола (вж. *Μπαμπινιώτης, Κλαίρης/Бабиньотис, Клерис 2015: 166*). Хр. Влахос твърди, че комплексното или некомплексното значение е морфологично кодирано съответно в аористната или сегашната основа (вж. *Βλάχος/Влахос 2015: 9*). Авторите обаче пропускат важна особеност, а именно, че щом видът се означава от основата на глагола, той несъмнено е в тясна връзка с лексикалното значение. Именно обвързаността на видовете със семантиката на лексемата е един от доводите на Р. Ницолова да отнесе българския глаголен вид към лексикално-граматичните категории. „Видът – твърди изследователката – подобно на рода при съществителните имена не е словоизменителна категория, а е класифицираща, лексико-граматическа категория, която има важно граматическо – морфологично и *синтактично* – значение“ (Ницолова/Nitsolova 2008: 247).

Учудващ е фактът, че за разлика от скромния брой налични трудове, посветени на аспектуалната проблематика, термините, свързани с вида, не са рядкост. В „*Συνοπτική γραμματικής της Νέας Ελληνικής*“ (2015) Хр. Клерис и Г. Бабиньотис именува категорията с термина *ποιόν ενεργείας*. Свършен и несвършен вид са названи *τέλειο ποιόν ενεργείας* и *ατελές ποιόν ενεργείας*. Видът на глагола в новогръцкия език е познат още като *όψη* (вид) или *απόψη* (аспект). Перфективът се нарича и *συνοπτικό*, а имперфективът – *μη συνοπτικό*. Несвършеният вид понякога се назовава с

понятието *διάρκεις* (продължителен, траен), а свършеният – със *στιγμιαίο* (мигновен, моментален).

Съвременният изследовател на аспекта в гръцкия език Хр. Влахос с право обръща внимание, че някои от термините не отразяват съвсем точно семантиката на глаголните видове. За да представи противопоставянето СВ: НСВ, той се спира на термините *συνοπτικό-μη συνοπτικό* (цялостен¹¹ – нецялостен). Ученият твърди, че лексемите *τέλειο* и *ατελές* (свършен и несвършен) не са прецизни, тъй като невинаги свършеният вид експлицира завършеност и не във всички случаи несвършеният вид изразява незавършеност. Сред примерите, с които Хр. Влахос защитава позицията си, се срещат употреби на несвършен вид в имперфект, при които авторът забелязва, че се наблюдава завършеност.

Срв.: *Ο Γεώργιος βασίλευε για 60 χρόνια* (Йоргос царуваше 60 години) (примерът е на Хр. Влахос).¹²

Тези аргументи, разбира се, не са съвсем убедителни, тъй като завършеността, която се изразява в избрания пример, е на контекстово равнище, т. е. експлицира се не от несвършения вид, а от допълнителни лексикални модификатори.

За наименованието на категорията изследователят на гръцките глаголи избира термина *όψη*. Според него *ποιόν ενεργείας* не се отнася толкова до вида, който е морфологично кодиран в глаголната основа, а е свързан с лексикалния аспект и изразява семантичните отлики на двете основи на базата на съдържанието. Параметрите на лексикалния аспект, които Хр. Влахос откроява, са три – *στατικότητα* (статичност), *διάρκεια* (продължителност) и *τελικότητα* (приключеност) (вж. Вλάχос/Влахос 2015: 24).

Лингвистите Хр. Клерис и Г. Бабиньотис също разграничават два типа изразяване на гръцкия глаголен вид – лексикално и граматично. Първият тип експлициране (то *λεξικό ποιόν ενεργείας*¹³) представя вътрешната времева страна на действието¹⁴, което може да е продължително *κοιμάμαι, ψάχνω* (спя, търся), може да е мигно-

¹¹ Обобщен.

¹² Преводите от и на гръцки език в разработката са мои – Д. Д.

¹³ Лексикален аспект.

¹⁴ Характеризира вътрешното развитие на действието.

вено / краткотрайно *ζυπνάω, βρίσκω* (събуждам се, намирам) и т.н. Тази информация се съдържа в лексикалното значение на глагола.

Двамата езиковеди отбелязват по-нататък, че за разлика от обективния лексикален аспект граматическият глаголен вид (то **γραμματικό ποιόν ενεργείας**) е субективен, тъй като той е резултат от възможността на говорещото лице да представи действието по начина, по който го вижда – дали е цялостно, комплексно, обобщено (*συνολτικό*), или не е (вж. Μπαμπινιώτης, Κλαίρης/Бабиньотис, Клерис 2015: 173).

Безспорно от съществено значение е твърдението на авторите, че несвършеният вид има две възможни значения – когато се употребява като непрекъснат процес, който е в развитие, или като системно повтарящ се процес (вж. пак там). На практика това е разликата в семантичното съдържание на българския несвършен вид и итератива.

Грамматическата категория *вид на глагола* според Хр. Клерис и Г. Бабиньотис се състои от грамемите свършен и несвършен вид, а вторият, от своя страна, има два подвида – *συνεχες ποιόν ενεργείας*¹⁵ (аналог на простия НСВ) и *επαναλαμβανόμενο ποιόν ενεργείας*¹⁶ (аналог на итератива). Двамата изследователи са от учените, които добавят към гръцките видове и т. нар. перфектен вид (*συντελεσμένο ποιόν ενεργείας*), който включва глаголните времена перфект, плусquamперфект и бъдеще резултативно време. Объркването между семантиката на категорията на *глаголния вид* и на *вида (състоянието) на действието* (резултативно или нерезултативно) не е ново явление в лингвистиката. В някои от западноевропейските езици например се твърди, че резултативните форми са аналози на СВ. Положителното тук все пак е, че макар да добавят перфектния вид към системата, авторите не пропускат да отбележат връзката му със „същинското време“¹⁷ и съвсем основателно решават да го разгледат в раздела, посветен на темпоралността.

В “Γραμματική της Νέας Ελληνικής” (2015) Хр. Влахос също излага вижданията си, свързани с гръцкия аспект. Освен с прецизиране на терминологията, ученият се занимава с много от теоре-

¹⁵ Непрекъснат, продължителен.

¹⁶ Повторителен.

¹⁷ В новогръцкия език категорията *вид на действието* не се разглежда отделно от граматическото време.

тичните казуси, които може да породи една специфична категория като *вида на глагола* – разглежда в детайли връзката между вид и време, запознава ни с позицията, която заема относно лексикалния и граматичния аспект¹⁸, и обръща внимание на смесването (преплитането) на лексикалния и граматичния вид.

С оглед ограничения обем на изследването ще се спрем само на концепциите на автора, свързани със семантиката и формалните маркери на глаголните видове, представени и в табличен вид по следния начин (вж. Βλάχος/Βλαχος 2015: 14):

Γραμματική κωδικοποίηση	Όψη ¹⁹	Σημασία
α. «αοριστικό» θέμα	⇔	«Συνολτικά»: Α.....Τ
β. «ενεστωτικό» θέμα	⇔	«Μη συνολτικά»: Α...////////...Τ

Отляво под граматическата кодираност (η γραμματική κωδικοποίηση) Χρ. Βλαχος посочва като т. α. аористната основа, а т. β. е за сегашната основа. В дясната колона е отбелязано значението (τη σημασία) на глаголните видове. Глаголите, образувани от аористна основа, се характеризират с цялостност и обобщеност (συνολτικά σημασία – свършено значение), а от сегашните основи се образуват глаголи, изразяващи несвършена семантика (μη συνολτικά σημασία – несвършено значение). Семантиката е илюстрирана и графично.

Представените изследователски концепции дават само най-обща представа за глаголния вид в новогръцкия език. Ядрото на ФСК аспектиалност (гр. αλοψιακότητα) в новогръцкия език, а именно категорията *вид на глагола (όψη)*, със сигурност трябва да бъде обект на по-обстойно проучване.

¹⁸ Терминът за означаване на лексикалния аспект, който използва Χρ. Βλαχος, е ποιόν ενεργείας, а вида авторът нарича όψη. Бабиньотис и Клерис използват ποιόν ενεργείας и за граматичен, и за лексикален вид, разграничавайки двете понятия посредством добавянето на лексемите *граматичен* и *лексикален*.

¹⁹ Вид на глагола.

Периферийни модификатори за изразяване на видови значения в българския език в съпоставка с новогръцкия език

Периферията на аспектиалността в междуезиков план също предизвиква интерес. Лексикалните модификатори, изразяващи видови значения, са сходни в двата езика.

Лексикални модификатори:

Към лексикалните модификатори се отнасят лексемите, изразяващи аспектиално значение семантично (т. нар. лексикален аспект – λεξικό ποίόν ενεργείας):

а) Лексеми, експлициращи непрекъснато, продължително действие или състояние – *спя* – *κοιμάμαι*, *търся* – *ψάχνω*, *чакам* – *περιμένω*.

б) Лексеми, експлициращи мигновено, краткотрайно действие или състояние – *събуждам се* – *ζυπνάω*, *намирам* – *βρίσκω*.

Наречия и съчетания с наречия:

свършен вид:	несвършен вид / итератив:
<i>изведнъж</i> <i>ξαφνικά</i>	<i>често</i> <i>συχνά</i>
<i>веднага</i> <i>αμέσως</i>	<i>ежедневно</i> <i>καθημερινά</i>
	<i>периодично</i> <i>περιοδικά</i>

Предложни изрази:

свършен вид:	<i>за един момент</i>	<i>για μια στιγμή</i>
свършен вид:	<i>за секунда</i>	<i>για ένα δευτερόλεπτο</i>

Ядрен + перифериен модификатор. Глаголно-именни съчетания: Категорията **положение** (*определеност* : *неопределеност*) + грамемата **множествено число** + **глаголна форма**:

Срв.: *Четох (несв. вид) книги (Διάβαξα βιβλία)* и *Прочетох (св. вид) книгите (Διάβασα τα βιβλία)*.

При взаимодействие на множественото число с неопределителния и с определителния член наблюдаваме следното: **несвършеният глаголен вид** се употребява съвместно с **неопределени имена** в множествено число (*книги* – *βιβλία*), а **свършеният вид** – с **определени имена** в множествено число (*книгите* – *τα βιβλία*). Междуезиковият аломорфизъм в случая се състои в замяната при езиковия пренос на българския аорист с гръцкия имперфект. Срв.: В приме-

рите по-горе *четох* (аорист, несвършен вид) става *διάβαζα* (имперфект, несвършен вид). Вече обърнахме внимание, че в гръцки език аорист се образува само от свършени глаголи.

За да се потвърди взаимнообвързаността на грамемите определеност и неопределеност със СВ и НСВ, при това като закономерност, присъща не само на българския език, ще съпоставим и примери в презенс.

Категорията **положение** (*определеност* : *неопределеност*) + грамемата **множествено число** + **глаголна форма**:

Срв.: Обичам да **чета** (*несв. вид*) **книги** (*Αγαπάω να διαβάζω βιβλία*) и Трябва да **прочета** (*св. вид*) **книгите** (*Πρέπει να διαβάσω τα βιβλία*).

Срв.: Обичам да ***прочета** **книги** (*Αγαπάω να *διαβάσω βιβλία*) и Трябва да **прочета** ***книги** (*Πρέπει να διαβάσω *βιβλία*).

За да е възможна съвместната употреба на СВ с неопр. имена в мн. ч., е необходимо имената да се квантифицират. Например: Трябва да **прочета** няколко / някои **книги** *Πρέπει να διαβάσω μερικά βιβλία*.

Очевидно е, че и в примерите в презенс връзката между определеността и СВ и неопределеността и НСВ е налице в сравняваните езици.

Количествена (определеност / неопределеност) и СВ: НСВ.

Срв.: **Ще изпия** едно **кафе** (*Θα πω ένα καφέ*) – СВ + количествена определеност.

Всяка сутрин **пия** **кафе** (*Κάθε πρωί πίνω καφέ*) – НСВ + количествена неопределеност.

Срв.: **Попитах** *ви* много **пъти** (*Σας ρωτήσα πολλές φορές*) – СВ + количествена определеност.

Не те **питам** (*Δεν σε ρωτάω*) – НСВ + количествена неопределеност.

Налични са и употреби, в които определената количественост се съвместява и със свършения вид, и с корелата му.

Срв.: **Написах** (свършен вид, аорист) едно **писмо**; *Έγραψα* (свършен вид, аорист) ένα **γράμμα**.

Писах (несвършен вид, аорист) едно **писмо**; *Έγραφα* (несвършен вид, имперфект) ένα **γράμμα**.

Морфологични средства в несобствена функция:

Опозицията аорист : имперфект.

В българския език „отношението аорист : имперфект (в рамките на свидетелския наратив)“ и „СВ : НСВ (в границите на глаголния вид) са на основата на един и същ признак – *континуативност* (съотв. *неконтинуативност* : *континуативност*), който по същество е аспектиален“ (Маровска/Marovska 2005: 108).

Ако има език, в който трудно би могъл да се оспори фактът, че в основата на опозициите аорист : имперфект и СВ : НСВ стои общ признак, то това несъмнено е гръцкият. Свидетелство за това са реализациите на СВ в аорист, бъдеще време и сегашно време²⁰ и невъзможността му да се употреби в имперфект.

Ще затворя (СВ) *прозореца* (*Θα κλί-σ-ω* (СВ) *το παραφέρω*).

Искам да затворя (СВ) *прозореца* (*Θέλω να κλί-σ-ω* (СВ) *το παραφέρω*).

Затворих (СВ, аорист) *прозореца* (*Εκλί-σ-ά* (СВ, аорист) *το παραφέρω*).

Видях го, когато затварях (итератив, имперфект) *прозореца* (*Τον είδα όταν έκλι-ν-α* (еквивалент на българския итератив, имперфект) *το παραφέρω*).

В заключение можем да обобщим следното:

В междуезиков план по отношение на периферийното изразяване повече са сходствата – лексикалните модификатори са идентични, на синтактично равнище също няма съществени отлики. При съпоставката на морфологичните средства в несобствена функция (в конкретния случай А : И и за двата езика) обаче се открояват някои специфични особености на гръцката видова система. Докато в българския език е възможна употребата на итеративи в аорист, макар и твърде рядко, както и на СВ в имперфект (предимно в художествената литература), в новогръцкия език аорист се образува само и единствено от СВ, а имперфект – от НСВ.

Може би най-съществено (във връзка с видообразуването) се оказва обстоятелството, че еквивалентите на българския итератив в гръцки не са маркирани със специфична повторителна морфе-

²⁰ Трябва да се има предвид, че в гръцкия език употребите от типа *трябва да напиша* се разглеждат в границите на подчинителното наклонение.

μα, а също като простите несвършени глаголи, са маркирани от сегашната основа. Не е без значение и фактът, че свършен вид в новогръцкия език не може да се образува посредством префиксация, без да се смени сегашната основа с аористна. На гръцките лингвисти им убягва въпросът кой всъщност е маркираният член на категорията *вид на глагола*.

Твърдението на Хр. Клерис и Г. Бабиньотис, че несвършеният вид има две възможни значения – когато се употребява като непрекъснат процес, който е в развитие, или като системно повтарящ се процес (вж. Μπαμπινιώτης, Κλαίρης/Бабиньотис, Клерис 2015: 173) обаче е напълно основателно. На практика това е разликата в семантичното съдържание на българския несвършен вид и итератива.

Гръцката опозиция, която е аналог на българската корелация СВ: итератив (*мина: минавам*), не се различава семантично от нея, т.е. можем да приемем, че противопоставянето е с граматичен характер. Някои от примерите на Хр. Влахос, аргументиращи последното твърдение, са: „*Οπότε περνάς από εκεί, λένε τους μια καλημέρα*“ (*Когато минаваш оттам, казвай им добър ден*) и „*Οπότε περάσεις από εκεί, πες τους μια καλημέρα*“ (*Когато минеш оттам, кажи им добър ден*) (Βλάχος/Vlahos 2015: 23) (преводът е мой – Д. Д.). Аналозите на българските видови опозиции НСВ: СВ също се смятат от гръцките езиковеди за граматични. Авторите обикновено се аргументират с примери на свършения вид в аорист и на несвършения му корелат в имперфект. Когато членовете на опозициите от типа *γράφω: γράψω* (*пиша: напиша*) се употребят в бъдеще време обаче, се откроява и семантичната разлика между НСВ и СВ глагол. Например: *φα γράφω ένα γράμμα* (*ще пиша едно писмо*) и *φα γράψω ένα γράμμα* (*ще напиша едно писмо*), което свидетелства за лексико-граматичния характер на опозициите от този тип.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ангелиева/Angelieva 2004: Ангелиева, Ф, М. Ангелиева. *Новогръцка граматика. Фонетика, морфология, синтаксис*. София: Емас, 2004. [Angelieva, F., M. Angelieva.. *Novogratska gramatika. Fonetika, morfologiya, sintaksis*. Sofia: Emass, 2004.]

Μπαμπινιώτης, Κλαίρης/Бабиньотис, Клерис 2015: Μπαμπινιώτης, Γ., Χρ. Κλαίρης. *Συνοπτική γραμματική της Νέα Ελληνικής*. Αθήνα: Βήμα, 2015.

- Βλάχος/Βлахос 2015:** Βλάχος, Χρ. *Πανεπιστημιακές σημειώσεις. Γραμματική της Νέας Ελληνικής*. Ιωάννινα, 2015.
- Иванчев/Ivanchev 1971:** Св. Иванчев. *Проблеми на аспектиалността в славянските езици*. София: Изд. на БАН, 1971. [Ivanchev, S. *Problemi na aspektualnostta v slavyanskite ezitsi*. Sofia: Izd. na BAN, 1971.]
- Куцаров/Kutsarov 2007:** Ив. Куцаров. *Теоретична граматика на българския език. Морфология*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2007. [Kutsarov, I. *Teoretichna gramatika na balgarskiya ezik. Morfologiya*. Plovdiv: UI “Paisii Hilendarski”, 2007.]
- Маровска/Marovska 2005:** В. Маровска. *Новобългарският перфект*. София: Ромина, 2005. [Marovska, V. *Novobalgarskiyat perfekt*. Sofia: Romina, 2005.]
- Ницолова/Nitsolova 2008:** Р. Ницолова. *Българска граматика. Морфология*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2008. [Nitsolova, R. *Balgarska gramatika. Morfologiya*. Sofia: UI “Sv. Kliment Ohridski”, 2008.]
- Пороманска/Poromanska 2002:** Ст. Пороманска. *Новогръцки за начинаещи*. Второ преработено издание. Велико Търново: Ровита, 2002. [Poromanska, S. *Novogratski za nachinaeshti*. Vtoro preraboteno izdanie. Veliko Tarnovo: Rovita, 2002.]
- Чакърова/Chakarova 1998:** Кр. Чакърова. За същността на вторичната имперфективация в съвременния български език // *Научни трудове на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“*, 1998, 36 (бр. 1), 171 – 183. [Chakarova, K. *Za sashtnostta na vtorichnata imperfektivatsiya v savremenniya balgarski ezik* // *Nauchni trudove na Plovdivskiya universitet “Paisii Hilendarski”*, 1998, 36 (br. 1), 171 – 183.]
- Чакърова/Chakarova 2003:** Кр. Чакърова. *Аспектиалност и количество*. Велико Търново: Фабер, 2003. [Chakarova, K. *Aspektualnost i kolichestvo*. Veliko Tarnovo: Faber, 2003.]
- Чакърова/Chakarova 2019:** Кр. Чакърова. За един специфичен казус в съвременното българско словообразуване // *Научни трудове на Съюза на учениците в България*, Пловдив. Серия А. Обществени науки, изкуство и култура, 2019, том V, 41 – 44. [Chakarova, K. *Za edin spetsifichen kazus v savremennoto balgarsko slovoobrazuvane* // *Nauchni trudove na Sajuzna na uchenite v Balgariya*, Plovdiv. Seriya A. Obshtestveni nauki, izkustvo i kultura, 2019, tom V, 41 – 44.]